

Živá užovka obojková (*Natrix natrix*) jako potrava mláděte špačka obecného (*Sturnus vulgaris*) na hnízdě

A live Grass Snake (*Natrix natrix*) as a food of a Common Starling (*Sturnus vulgaris*) nestling

Martin Paclík¹⁾

1) Muzeum východních Čech v Hradci Králové, Eliščíno nábřeží 465, CZ – 500 03 Hradec Králové, e-mail: m.paclik@muzeumhk.cz

Abstract: The diet of the Common Starling (*Sturnus vulgaris*) nestlings consists mainly of invertebrates. On 6 May 2020, I checked a Starling nest (using a miniature camera) with three nestlings at the age of 7–8 days post hatch. One of the nestlings was already swallowing approximately 15 cm long live Grass Snake (*Natrix natrix*). The cranial part of the snake was already in the nestling's beak/neck, but the caudal part still protruded from the beak and moved slowly during the observation, while in one moment it twined around the nestling's neck. The snake had not yet been swallowed at the end of the 3-min observation, suggesting that swallowing such an unusual food item might be beyond the nestling's power. The presented case ranks within the scarcely documented vertebrate food of the Common Starling nestlings and, moreover, it represents a unique record of a live vertebrate in the nestling diet of this species.

Key words: cavity nester, diet, foraging, lowland forest, unusual prey

ÚVOD

U leckterého ptačího druhu se můžeme občas setkat s neobvyklým potravním chováním, které může být pouhým omylem krmícího se jedince (např. BERAN 2010a), příležitostným využitím mimořádného zdroje potravy (např. BERAN 2010b, JASSO 2017), nebo dokonce inovativním chováním s potenciálem k šíření v populaci (např. ESTÓK et al. 2010, APLIN et al. 2013). Publikované reportáže z nahodilých pozorování neobvyklého potravního chování představují cenný doplněk ke kvantitativním studiím potravního spektra, protože dokumentují vzácné druhy potravy a/nebo způsoby jejího získávání, které je cíleným (kvantitativním) studiem obtížné zachytit.

Potrava, kterou špaček obecný (*Sturnus vulgaris*) krmí svá mláďata na hnízdě, zahrnuje především bezobratlé živočichy a později v hnízdní sezóně i ovoce (CRAMP & PERRINS 1994, HUDEC & ŠTASTNÝ 2011). Vzácně jsou v potravním spektru špaččích mláďat na hnízdech zastoupeni obratlovci, např. žáby a ještěrky (HAVLÍN & FOLK 1965). Obvykle však není jasné, zda je rodiče sami ulovili, nebo sebrali již mrtvé. V tomto příspěvku popisují pozorování mláděte špačka obecného na hnízdě, které právě polykalo živou užovku obojkovou (*Natrix natrix*).

METODIKA

Hnízdo bylo umístěno ve stromové dutině strakapoudího původu v lese Šviholec u obce Dolany (okres Pardubice, koordináty 50°5'58"N, 15°41'30"E, kvadrát mezinárodního síťového mapování organismů 5960, nadmořská výška 220 m n. m.). Hnízdním stromem byl jasan pensylvánský (*Fraxinus pennsylvanica*) s průměrem kmene v prsní výšce 24 cm. Otvor sledované dutiny se nacházel ve výšce 4,4 m nad zemí. Hnízdo jsem opakovaně kontroloval ze země pomocí minikamery na teleskopické tyči, přičemž šlo o jedno z 18 hnízd špačka obecného sledovaných v roce 2020 za účelem studia hnízdní biologie.

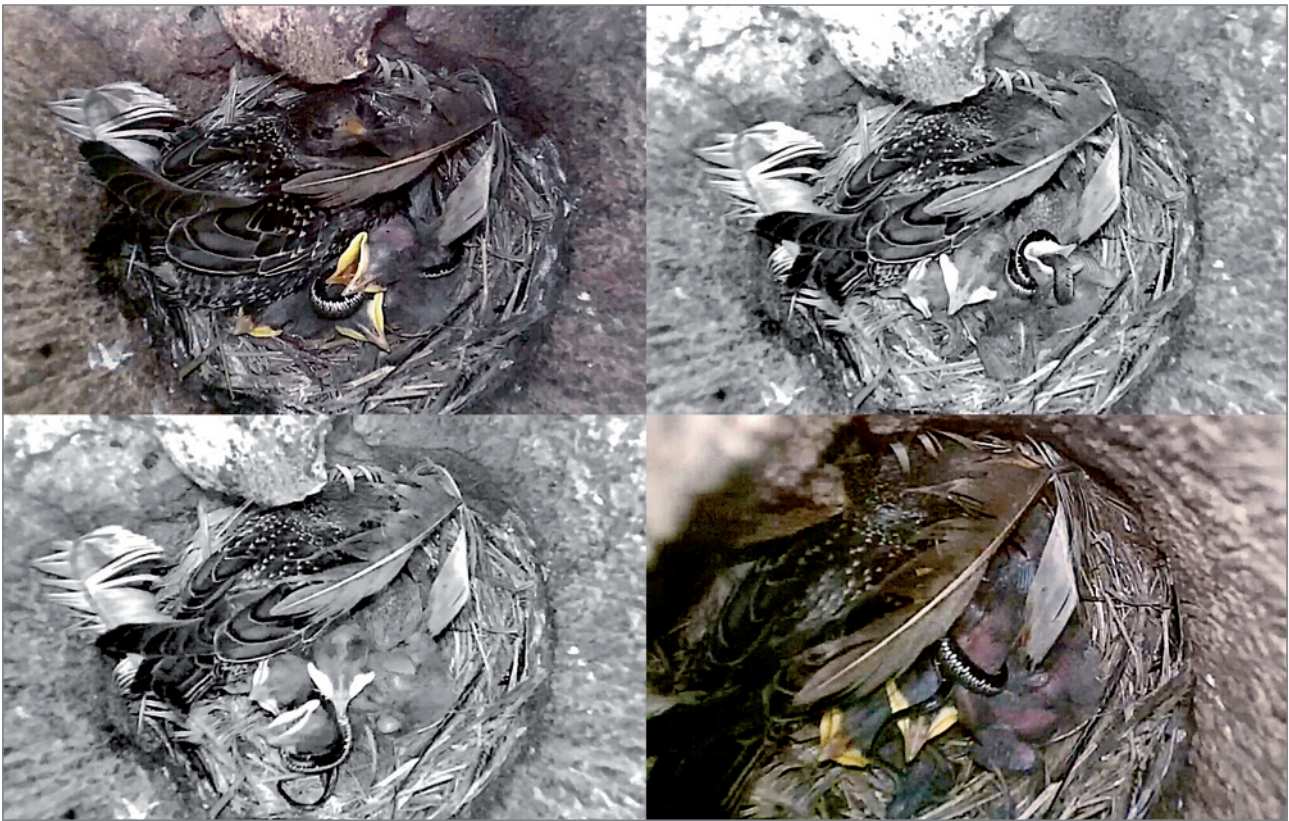
VÝSLEDKY

Dne 6. 5. 2020 jsem na hnízdě zastihl dospělce a s ním tři mláďata ve věku přibližně 7–8 dní po vylíhnutí. Jedno z mláďat se právě pokoušelo spolknout mladou užovku obojkovou o délce cca 15 cm (viz obr. 1). Délka užovky byla odhadnuta porovnáním s délkou dospělého špačka přítomného na hnízdě. Hlavovou část těla užovky mělo již mládě v zobáku/krku, ale ocasní část ze zobáku stále vyčnívala a během pozorování se pomalu pohybovala, přičemž chvílemi se obtáčela kolem krku mláděte. Užovka tedy byla stále živá. Mládě se při jejím polykání v potížích kymácelo ze strany na stranu a nebylo patrné, že by se užovka do jeho útrobu posouvala. Z přibližně třímínutového pozorování bylo pořízeno několik snímků a videosekvencí. Do následující kontroly dne 9. 5. přežila všechna tři mláďata, tj. pokus o spolknutí neobvyklé kořisti, ať byl či nebyl úspěšný, neměl pro mládě fatální následky.

DISKUSE

V kvantitativních studiích potravního spektra špaččích mláďat na hnízdě obratlovci většinou chybí (viz MOEED 1980, TINBERGEN 1981, MOORE 1986, MOTIS et al. 1997, RHYMER et al. 2012), případně jsou zastoupeni jen nepočteně (HAVLÍN & FOLK 1965). Polykání obratlovců může být totiž pro špaččí mláďata, jejichž hlavní potravu tvoří larvy hmyzu a žížaly (viz citace výše), značně obtížné. Nevím, zda byla užovka mládětem špačka nakonec spolknuta či ne – potíže mláděte při jejím polykání tomu však příliš nenasvědčují. Užovka byla stále živá a zjevně kladla odpor, navíc její délka se výrazně odchylovala od průměrné délky kořisti přinášené špaččím mláďatům na hnízdo, která např. ve Velké Británii činila ≤ 3 cm u různých skupin hmyzu a ~ 7 cm u žížal (RHYMER et al. 2012).

Údaje o původu obratlovčí potravy mláďat špačka obecného na hnízdě jsou kusé, i když se dá předpokládat, že menší kořisti rodiče sami ulovili. Pozorování však byl i sběr malých ropuch obecných (*Bufo bufo*) přejetých na silnici, jejich

Obr. 1. Pohled do hnízda špačka obecného (*Sturnus vulgaris*) s dospělcem a třemi mláďaty, z nichž jedno právě polyká živou užovku obojkovou (*Natrix natrix*). Záměrně byly prostřídány dva různé módy záznamu. Záběr vpravo dole je oproti ostatním přiblížen. Les Šviholec, Dolany (okres Pardubice).

Fig. 1. Snapshots from a Common Starling (*Sturnus vulgaris*) nest with an adult and three nestlings, one of which is swallowing a live Grass Snake (*Natrix natrix*). Two different recording modes were used. The bottom right image is more zoomed than the others. Šviholec forest, Dolany village (Pardubice district). (Foto/Photo M. Pačlík, 6. 5. 2020).

„zpracování“ a odnášení mláďatům na hnízda (ŠLAPANSKÝ 2000). Mnou pozorovaná užovka byla ještě živá, tj. rodiče ji museli živou ulovit a přinést na hnízdo. To však přímo pozorováno nebylo, takže je třeba zvážit i to, zda užovka nemohla do hnízda vlézt sama. Užovka obojková nicméně není natolik arboreální druh, aby po svislém a od země nezavětvěném kmeni vylezla do výšky 4,4 m (viz MORAVEC 2015). BRINGSØE & AASTRUP (2017) v Dánsku sice pozorovali užovku obojkovou na stromě ve výšce 4,8 m, avšak v tomto případě se jednalo o šikmo rostoucí a hustě zavětvěný kmen se zvrásnělou kůrou. Pravděpodobnější vysvětlení tedy je, že mnou pozorovaná užovka byla na hnízdo donesena špaččím rodičem.

Popisovaný případ je jedním z mála dokladů obratlovců v potravě mláďat špačka obecného na hnízdě a zároveň příspěvkem k poznání obratlovcí potravy využívané pěvci (Passeriformes), z nichž v evropských podmínkách patří k pravidelným predátorům obratlovců jen zástupci čeledi krkavcovití (Corvidae) a ťuhýkovití (Laniidae; HUDEC & ŠTĀSTNÝ 2011).

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji především Františku Věckovi (firma Servis Elektronik Věcek) za sestavení kamerového setu na prohlížení stromových dutin, bez něž by nebylo možné popisovaný případ neobvyklé potravy zdokumentovat. Tomáši Koutnému

děkuji za zapůjčení literatury, Daniele Rawsthorne za kontrolu anglických překladů, Věře Samkové za určení exotického jasanu a Zdeňku Tyllerovi za věcné připomínky k rukopisu.

SUMMARY

In almost any bird species, from time to time we may observe some kind of unusual foraging behaviour, which may include a mistake of the foraging individual, opportunistic utilization of an extraordinary food source, or even a behavioural innovation that may be learnt by other members of the population. The food with which the adult Common Starlings (*Sturnus vulgaris*) provide their nestlings consists mainly of insect larvae, earthworms, or later in the breeding season also fruits, while vertebrates such as frogs and lizards are included sporadically. Here I describe an observation of a Common Starling nestling swallowing a live Grass Snake (*Natrix natrix*) in the Šviholec forest near the village of Dolany (Czech Republic, Pardubice district, coordinates 50°5'58"N, 15°41'30"E, Grid no. 5960, altitude 220 m a. s. l.).

The nest was placed in a tree cavity of woodpecker origin in a Green Ash (*Fraxinus pennsylvanica*) trunk with a diameter of 24 cm at the breast height. The cavity entrance was at the height of 4.4 m above the ground. I regularly checked the nest using a miniature camera to follow the nest history. On 6 May 2020, three approximately 7–8-day-old (post hatch) nestlings were present in the nest together with an

adult. One of the nestlings was already swallowing an approximately 15 cm long live Grass Snake (*Natrix natrix*). The cranial part of the snake was already in the nestling's beak/neck, but the caudal part still protruded from the beak and moved slowly during the observation, while in one moment it twined around the nestling's neck (see Fig. 1). The snake had not yet been swallowed at the end of the 3-min observation, suggesting that swallowing such a food item might be beyond the nestling's power. In fact, swallowing of vertebrates may be difficult for the Common Starling nestlings as their usual food is much softer and smaller.

The presented case ranks within the scarcely documented vertebrate food items in the diet of the Common Starling nestlings and, in context of the published reports, it represents a unique record of a Common Starling nestling trying to swallow a live vertebrate. More generally, this paper contributes to the knowledge about the use of vertebrate food in passerines (songbirds) that does not typically prey on vertebrates.

LITERATURA

- APLIN L. M., SHELDON B. C. & MORAND-FERRON J. (2013): Milk bottles revisited: social learning and individual variation in the Blue Tit, *Cyanistes caeruleus*. – *Animal Behaviour*, London, 85: 1225–1232.
- BERAN V. (2010a): Lyska černá (*Fulica atra*) v souboji se škeblí říční (*Anodonta anatina*). In: Paclík M. (ed.) 2010: Ornitologické zajímavosti. – *Panurus*, Pardubice, 19: 97–101.
- BERAN V. (2010b): Lyska černá (*Fulica atra*) a slípka zelenonohá (*Gallinula chloropus*) jako lidožrouti. In: Paclík M. (ed.) 2010: Ornitologické zajímavosti. – *Panurus*, Pardubice, 19: 97–101.
- BRINGSØE H. & AASTRUP P. (2017): *Natrix natrix* (Linnaeus, 1758) climbing tree to a height of 475 cm. – *Herpetozoa*, Wien, 29: 212–214.
- CRAMPS. & PERRINS C. M. [eds] (1994): The Birds of the Western Palearctic. Volume 8: Crows to Finches. Oxford University Press, Oxford, 956 pp.
- ESTÓK P., ZSEBŐK S. & SIEMERS B. M. (2010): Great Tits search for, capture, kill and eat hibernating bats. – *Biology Letters*, London, 6: 59–62.
- HAVLÍN J. & FOLK Č. (1965): Potrava a význam špačka obecného, *Sturnus vulgaris* L. – *Zoologické listy*, Praha, 14 (3): 193–208.
- HUDEC K. & ŠŤASTNÝ K. [eds] (2011): Fauna ČR. Ptáci 3. Academia, Praha, 1190 pp.
- JASSO L. (2017): Jiříčka obecná (*Delichon urbicum*) kořistí ůuhýka obecného (*Lanius collurio*). – *Sylvia*, Praha, 53: 65–69.
- MOEED A. (1980): Diets of adult and nestling Starlings (*Sturnus vulgaris*) in Hawke's Bay, New Zealand. – *New Zealand Journal of Zoology*, Wellington, 7: 247–256.
- MOORE J. (1986): Dietary variation among nestling Starlings. – *Condor*, Lawrence, 88: 181–189.
- MORAVEC J. [ed.] (2015): Fauna ČR – Plazi Reptilia. Academia, Praha, 532 pp.
- MOTIS A., ESTRADA J. & ORO D. (1997): Nestling diet of the Spotless Starling *Sturnus unicolor* and the European Starling *Sturnus vulgaris* in a sympatric breeding area. – *Ornis Fennica*, Helsinki, 74: 179–185.
- RHYMER C. M., DEVEREUX C. L., DENNY M. J. H. & WHITTINGHAM M. J. (2012): Diet of Starling *Sturnus vulgaris* nestlings on farmland: the importance of Tipulidae larvae. – *Bird Study*, Abingdon, 59: 426–436.
- ŠLAPANSKÝ O. (2000): Pozorování špačka obecného (*Sturnus vulgaris*) a jeho potravní možnosti v dnešní krajině od 50. let. – *Crex*, Brno, 15: 37–38.
- TINBERGEN J. M. (1981): Foraging decisions in Starlings (*Sturnus vulgaris* L.). – *Ardea*, Zeist, 69: 1–67.

Došlo: 24. 6. 2020

Přijato: 31. 7. 2020

Zveřejněno: 21. 12. 2020